Motion

1976/77: 718

av herr Körlof m. fl.
om barn- och ungdomspolitiken

Det svenska samhället har ungdomsproblem. På vissa områden framträder dessa problem som svårartade. Det är sannolikt att dessa problem kommer att växa om inte samhället i ett brett samarbete med ungdomarna själva finner medel för att bryta den negativa utveckling som pågår.

Samhällets barn- och ungdomspolitik, sedd i ett brett perspektiv, uppvisar sedan länge en splittrad bild. Olika, i och för sig betydande, satsningar har skett punktvis och områdesvis, men ett samlat grepp på de olika problem som dagens barn- och ungdom ställs inför har inte kommit till stånd. Ett sådant samlat grepp måste bygga på en genomarbetad syn i vilken betydande hänsyn tas till hur ungdomen själv upplever sin situation. Det måste ta hänsyn till hur det moderna samhällets olika miljöfaktorer i vid mening påverkar barns och ungdoms uppväxt, utbildning, fritid, fysik och hälsa samt inträde på arbetsmarknaden. I motionen ställs krav på en bred kartläggning av dessa faktorer och att en såvitt möjligt bred enighet uppnås kring en formulering av realistiska och uppnåeliga mål för samhällets politik inom dessa områden.

Bakgrund

Det svenska samhället har under tiden efter andra världskriget förändrats utomordentligt snabbt. Att beskriva denna förändring mer ingående är här inte möjligt. Några i detta sammanhang särskilt viktiga faktorer bör dock understrykas. Näringslivets omfattande strukturomvandling har inneburit en snabb och delvis kraftig befolkningsomflyttning från landsbygd till tätort och storstadsort. Detta har i sin tur medfört en ökad koncentration av befolkningen. Uppväxten av stora bostadsområden i tätorternas ytterområden har på kort tid radikalt förändrat den sociala miljön för hundratusentals människor. Rörligheten på arbetsmarknaden har samtidigt ökat kraftigt, vilket medfört en snabb och omfattande social rörlighet från en arbetsplats till en annan, från ett bostadsområde till ett annat, från en umgängeskrets och kamratkrets till en annan osv. Denna snabba omvandling och rörlighet har bl. a. varit en av förutsättningarna för den stigande materiella välståndsutvecklingen i vårt land. Samtidigt är det uppenbart att en sådan snabb omvandlingsprocess har medfört stora problem på olika områden. Här begränsas problembeskrivningen till barn- och ungdomsproblem även om det är uppenbart att de äldres problem också är avhängiga av denna process och samtidigt också påverkar de yngres situation.

Barn- och barnomsorgsproblem

I allt fler familjer är båda föräldrarna yrkesarbetande. Barnomsorgen har därmed blivit en avgörande samhällsfråga och lösningarna som presenterats från olika politiska partier uppvisar betydande skiftningar i attityderna till föräldrarnas ansvar för och roll inom barnomsorgen. Psykologisk expertis torde dock vara relativt samstämmig i sin uppfattning att de mycket små barnen inte bör tillbringa större delen av dagen i en institutionaliserad miljö. När barnet blir litet äldre är det dock viktigt att det ges tillfälle att komma i kontakt med andra barn och lära sig samarbeta och ta hänsyn till andras behov och önskemål. Barns särskilda behov av en fast och trygg miljö och deras utomordentligt viktiga behov av att ha en djup trygghet och närhetsrelation till pappa och mammagestalterna utgör dock viktiga element i diskussionerna om att skapa en harmonisk tidig uppväxt.

Ett särskilt problem utgör den allt oftare förekommande dåliga kontakten med far- och morföräldrargenerationen. Det bör övervägas om inte i ökad utsträckning pensionärer som är roade av och lämpade för detta kan engageras i samhällets barnomsorg för att återknyta den naturliga kontakten mellan de tre generationerna.

Intet fritt samhälle har dock erfarenhet av de långsiktiga effekterna av omfattande institutionaliserad barnomsorg. Innan samhället mer definitivt väljer en sådan väg för att lösa barnomsorgsproblemen bör de långsiktiga effekterna härav såvitt möjligt analyseras och diskuteras. Flera olika utredningar sysslar och har sysslat med hithörande frågor varför resultaten av dessa kan utnyttjas i den kartläggning som här eftersträvas.

Såväl den institutionaliserade barnomsorgens som de moderna bostadsområdenas lekmiljöer för barn har tid efter annan utsatts för kritik. Man har ansett att dessa miljöer är "onaturliga", "sterila", "kreativitetshämmande" etc. samt att de uppammar till rivalitet och konflikter genom det stora antal barn de är avsedda för. Otvivelaktigt finns det exempel på lekmiljöer för barn som ger ett mycket trist och enahanda intryck och där dessutom det stora antalet barn ger upphov till åtskilliga problem för både föräldrar och barn. Några enkla lösningar på dessa förhållanden ges inte. Ändå är det nödvändigt att barns behov av en naturlig och väl tilltagen miljö för lek beaktas noggrannare i samhälls- och bostadsplanering. Mycket torde därtill kunna vinnas om den ursprungliga landskapsmiljön kunde bevaras mer orörd vid uppförande av nya bostadsområden. Landskapet och naturen som sådan är oftast den bästa lekmiljön.

Hemmaförälderns dagliga vandring mellan varuhuset, bostaden och lekplatsen utgör tyvärr ofta de enda inslagen i en enahanda tillvaro för stora medborgargrupper. Bostadsmiljön och bostadsområdenas utformning som sådan torde oftast erbjuda små möjligheter till en hättre social sammanhållning och öppna tillfälle till vänskapskontakter. Vad en sådan tillvaro och miljö har för inverkan på föräldrar och barn har man föga eller ingen

kunskap om. Troligt är dock att den ofta dåliga sammanhållningen mellan de boende skapar grund för otrygghet. Ett inte ovanligt fenomen i dessa bostadsområden är också tendenser till nedbusning och skadegörelse.

Ett viktigt element i barns omsorg är att de tidigt övas i de enkla rutiner som har att göra med skötseln och omsorgen om den egna hygienen och hälsan. Detta är en ofta tidskrävande och tålamodsprövande process. Tandskötsel, tvättning, badning, hyte av kläder osv. har en tendens att bli försummade där ansvaret för omsorg och uppfostran är delat mellan föräldrar och barnomsorgsinstitution. Sådana ansvarsförhållanden måste klarläggas. Daghemspersonalen gör bär oftast betydande insatser men deras dryga arbetsbörda i form av omsorg om ett mycket stort antal barn är här ett av problemen. Sannolikt förhåller det sig också så att personalen ogärna tar upp dylika vårdproblem med föräldrarna om inte personalen uppmärksammar alltför uppenbar vanvård från föräldrarnas sida.

I detta sammanhang bör också beaktas de känsliga problem som kan uppstå mellan barnomsorgspersonalen och föräldrarna rörande normer i uppfostran eller helt enkelt vad barnet får eller inte får göra. Etiska, moraliska kanske t. o. m. politiska värderingar är omöjliga att undvika vid en barnomsorgsinstitution. Att invandrarfamiljerna, särskilt de som kommer från en för oss ovan kultur, här kan uppleva allvarliga problem har omvittnats flera gånger i den allmänna debatten. Med det perspektiv som anlagts i förevarande motion är effekterna på barnen av dylika normkonflikter särskilt viktiga att uppmärksamma.

Flera olika undersökningar har redan gjorts rörande arten och omfattningen av misshandel, övergrepp och våld mot barn i vårt samhälle. Självfallet bör orsakerna till barnmisshandel, effekterna m. m. ingå i den breda analys av barn- och ungdomsmiljön som här eftersträvas.

De moderna massmedias påverkan på barn- och ungdom har gjorts till föremål för olika undersökningar. TV, film, tidningar, reklam etc. har snabbt förändrat förutsättningarna för föräldrarna att ge sina barn den uppfostran de önskar. Särskilt angeläget framstår det att söka förhindra skadliga effekter av de våldsinslag som förekommer i TV, film och vissa serietidningar och som sannolikt bidrar till vissa av de värdemönster inom ungdomsgenerationen som leder till problem.

På senare tid har barnens trafikmiljö kommit att uppmärksammas. Många värdefulla erfarenheter rörande barns möjligheter att över huvud taget anpassa sig till vår trafikmiljö synes härvid ha vunnits. Det framstår som uppenbart att barns behov av en mer säker trafikmiljö måste påverka trafikpolitiken i vid mening.

Grundskolan

Ungdomsskolan anses nu i stort sett utbyggd. Ändå är det nödvändigt att, mot den bakgrund som anläggs i denna motion, diskutera utformningen

av framför allt grundskolan mer förutsättningslöst. Det gäller här åldern för skolstarten, terminssystemet, olika ämnens relativa vikt och inbördes sammanhang samt de särskilda problemen på grundskolans högstadium. Ett särskilt problemområde utgör övergången mellan grundskolans högstadium och inträdet på arbetsmarknaden för dem som inte går vidare till gymnasieskolan.

Åldern för skolstarten tas upp i en särskild motion av herr Ahlmark m. fl. under den allmänna motionstiden, i vilken anläggs en syn på detta och framläggs förslag som väl ansluter till modern psykologisk uppfattning i dessa frågor.

Den svenska skolans terminssystem kan från ungdomens synpunkt i hög grad sättas i fråga. Våra vårterminer är, mot bakgrund av vårt lands klimat m. m., alltför långa. De synes ha en uttröttande och nedslitande effekt både på lärare och elever. En lösning som här bör prövas är att skapa en längre ledighet i samband med påskuppehållet och justera terminsstarten på hösten och terminsslutet på våren med hänsyn härtill.

Skolelevers hälsa är föremål för betydande oro i läkarkåren. Skolläkarnas rapporter och värnpliktsverkets inskrivningsstatistik rörande de värnpliktigas hälsa ger en bitvis mycket oroande bild av läget.

Orsakerna till detta får sökas i många olika faktorer. Här skall endast pekas på några. Dålig kunskap om riktiga kostvanor och kroppens behov av både vila i tillräcklig omfattning och motion kan vara en viktig orsak. Tidig rök- och alkoholdebut i förening med mycket stillasittande och för många ingen eller obetydlig motion, gymnastik eller idrott torde sätta tydliga spår i hälsostatistiken. Olämplig modeklädsel med hänsyn till klimat- och temperaturförhållanden har också angetts som orsak till vissa sjukdomar eller ohälsa. Mot denna bakgrund ter det sig nödvändigt att mer grundligt pröva biologi- och gymnastikämnenas innehåll och relativa betydelse i skolarbetet. Hela skolsystemet måste därtill på ett mer aktivt och i samarbete med idrottsrörelsen och eleverna själva mer engagerande sätt starta kampen mot ohälsa, dålig kondition m. m. och tidigt lägga grunden för en naturlig och positiv syn på friskvård. Sådant det nuvarande gymnastikämnet är utformat synes det många gånger endast engagera en mindre grupp elever. Orsakerna härtill kan vara flera. Schemaläggning, tillgång till lokaler för ett brett motionsutövande samt tillgång till lokaler för bastu och dusch kan vara hindrande. Särskilt flickornas uppfattningar om gymnastikämnet synes ge vid handen att både uppläggningen av ämnet som sådant samt arrangemangen för omklädning och dusch m. m. utgör negativa faktorer. Orternas lokala idrottsföreningar torde, förutsatt att de erhåller tillräckligt stöd härför, kunna ge skolan en god hjälp både vad gäller attityder och genomförande av en stimulerande motion, gymnastik och idrott.

De i många fall mycket tidiga debuterna vad gäller rökning, alkoholkonsumtion och det svåra narkotikaproblemet måste angripas på bred front tidigt i åldersgrupperna. Det gäller framför allt att arbeta bort vissa av de

normer och attityder inom ungdomsgenerationen som mer eller mindre uttalat innebär att det är "tufft", "inne", "fränt" m. m. att röka och att dricka. Dessa attityder är speciellt svåråtkomliga emedan gängnormerna ofta har den karaktären att de måste accepteras eller omfattas av den som vill tillhöra gänget. Dessa attityder spelar därför in i en process som har att göra med tryggheten i att vara accepterad av kamraterna. Samma process torde utvecklas när det gäller de normer som leder mobbning, utstötning ur gänget samt i vissa ungdomsgäng till kriminalitet i form av att snatta, ofreda äldre, väskryckning m. m. Det framstår som uppenhart att enda sättet att komma åt dessa normer är att ungdomarna själva engageras i en verksamhet som syftar till att göra dylika normer eller attityder oacceptabla i kamratkretsen. Ungdomar söker ofta sitt föredöme i olika idoler inom artistlivet, idrottsvärlden etc. Här bör prövas möjligheterna att dessa idoler görs mer uppmärksammade på den roll de spelar i opinionsbildningen i ungdomsvärlden och, om de har intresse och engagemang för det, engageras mer aktivt i arbetet för att motverka den ovan påtalade negativa normbildningen. Det torde vidare vara angeläget att söka komma fram till mer personliga och förtroendeingivande kontaktvägar mellan äldre och yngre och att föräldrar, lärare, ungdomsledare och ungdomen själv kan förenas i en gemensam syn på hur gott kamratskap, socialt ansvar och personlig frihet skall växa fram. Speciellt viktigt är att engagera den föreningslösa ungdomen i detta arbete.

Ungdomens fritidssysselsättning måste i detta sammanhang vad gäller olika samhälleliga stödformer utformas med större inriktning mot vad ungdomarna själva vill göra, antingen de framträder inom ramen för en etablerad organisation eller inte.

Inträde på arbetsmarknaden

Den oro och rastlöshet som gör sig gällande bland vissa elever på framför allt grundskolans högstadium har säkert många och svåråtkomliga orsaker. En naturlig och samtidigt sannolikt riktig förklaring är helt enkelt den att dessa elever i högre eller mindre grad vantrivs med skolarbetet sådant det f. n. är upplagt. Samtidigt kan man naturligtvis inte bortse från att elevens hemmiljö, utbildningstraditionen inom familjen m. m. kan spela stor roll. Här bör en förutsättningslös diskussion börja om det inte inom ramen för en hihehållen allmän nioårig skolplikt vore möjligt och riktigt att ge elever med en tydligt uttalad större fallenhet för praktisk yrkesutbildning eller praktiskt yrkesarbete möjlighet att tidigare i större eller mindre grad växla över till sådan utbildning. Ortens myndigheter, näringsliv och fackföreningsrörelse bör här gemensamt samarbeta med skolan för att åstadkomma en enkel och obyråkratisk ordning för en sådan utbildningsgång för de elever som nu i högre eller mindre grad vantrivs med den teoretiska utbildningen.

Särskilda åtgärder måste därtill vidtagas för att underlätta ungdomens

inträde på arbetsmarknaden. Åtskilligt har gjorts inom detta område och ytterligare förslag till förbättringar har aviserats. Vad som framstår som särskilt viktigt är att ungdomar såväl på grundskolans högstadium som inom gymnasieskolan får ökade möjligheter att vara verksamma ute i arbetslivet. Den nuvarande pryoverksamheten torde alls inte ge den inblick, erfarenhet och sociala träning som bör vara syftet med verksamheten. Vad som också erfordras är att ungdomar med intresse för visst yrkesarbete bereds möjlighet att pröva på detta under viss tid och i planerad form så att en värdering av erfarenheterna för varje enskild elev blir möjlig. Härigenom kan felaktigt val av studieinriktningen eller yrkesarbete undvikas och elevernas föreställningar om arbetslivet ges en avsevärt mer verklighetstrogen prägel. Särskilt viktigt är att de yrkesinriktade linjerna i skolan här kan samarbeta konstruktivt med näringsliv samt fackliga organisationer och myndigheter.

Avslutning

I motionen har endast en ringa del av hela ungdomsproblemet kunnat beröras och endast vissa synpunkter på efter vilka vägar man måste söka sig fram för att lösa problemen lämnats. Barn och ungdom är samhällets stora tillgång för framtiden. Det svenska samhället bör ha både råd och kraft att ta itu med våra ungdomsproblem på bred front och framför allt i samarbete med ungdomarna själva.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

att riksdagen uttalar att en bred kartläggning görs av barn- och ungdomsproblemen i samhället och att förslag framläggs om ett samlat program för samhällets barn- och ungdomspolitik.

Stockholm den 24 januari 1977

BJÖRN KÖRLOF (m)

STEN SVENSSON (m) i Skara

G. BIÖRCK (m) i Värmdö

ROLF DAHLBERG (m)

GOTAB 52958 Stockholm 1977